

A MI DUDÁNK

Nemzetközi folklór és népzenei fesztiválokon, dudástalálkozókon a magyar dudások rendre elviszik a pálmát. A közismert nagy dudásnemzetek számára sem igen terem babér, ha a bakfejes, kontrasípos duda megszólal. A skót és ír zenészek is kénytelenek tudomásul venni, hogy a mi dudánk hangzás és játéktechnikai lehetőségei jócskán meghaladják az Európában szokásos típusok képességeit. A kromatikus, oktáv hangterjedelmű dallamsíp a ritmikus lüktetésű kontrasípval és a két oktávval mélyebb hangú bordóval kiegészülve a zenei teljességet közelíti. Ez a hangszer önmagában tartalmazza a *melódia*, *harmónia* és *ritmus* egységét.

Érthető, hogy az ezredéve velünk élő népek is beillesztették saját folklórukba a kontrasípos dudát. A tót atyafiaknál a bolhalyuk nélküli változat eresztett gyökeret, játéktechnikájuk és repertoárjuk nem sokban különbözik a miénktől. Gazdag aprája-variációkkal rendelkeznek. Napjainkban azt látjuk, hogy szemet vetettek a bolhalyukra is. Jó lesz vigyázni. A végén még kidudálnak minket saját hagyományainkból. Manga János még arról tudósít, hogy a tót fuvarosok, miután Pesten lerakták a szállítmányt, hazafelé a palócföld pásztoraitól vásárolták fel a dudákat. A magyar duda tehát kereskedelmi cikk volt még a 19. században is.

A Dráva menti horvátok a kontrasípos duda legrégebbi változatát, a favályús sípszáras dudát őrizték meg napjainkig. A Dráva folyót a trianoni döntés tette határfolyóvá. A szétszakított ország magyar népességének jelentős része így idegenbe szakadt. Az új államalakulatok arculatformáló igyekezetükben alaposan rátették kezüket az értékes magyar kultúrkincsekre. A Csehszlovák főváros, Prága Nemzeti Múzeumában a tükrös homlokú, bakfejes, kontrasípos magyar duda lelőhelyeként Szlovákia van megjelölve, az etnikum elhallgatásával. A Maros menti román falvakban ugyanez a duda, bolhalyukas sípszárral, már román dudaként van számontartva, pedig az adatközlő maga mondja, hogy az apja a dudát magyaroktól vette.

Az összes szomszédunk igyekszik idegen tollakkal ékeskedni. Lengyelországban mindössze két helyiségben, Zakopánében és a szomszédos Bukovinában találunk magyar eredetű, kontrasípos dudát. Hasonló a helyzet Ukrajna és Horvátország esetében is. Az összterületük elenyészően kis részén (talán ezrelékben sem

mérhető) megjelenő hangszerről büszkén hirdetik, hogy lengyel, ukrán, vagy horvát dudáról van szó.

A dél-alföldi típusú, sajátosan magyar megjelenésű, menyecskefejes dudák Jugoszlávia népi hangszeres kiadványaiban egyszerűen a vojvodinai típust képviselik, vagyis jugoszláv népi hangszerként vannak nyilvántartva. Úgy látszik, az értékek eltulajdonítása nem jelent erkölcsi problémát. Visznek, amit látnak. Talán nem kellene hagyni.

Nem csak szomszédaink büszkélkednek másról elsajátított javakkal, megteszik ezt a Franciák is. Gascogne vidék Landais tartományának néhány falujában is találkozunk a magyar dudával. A bordósíp és bakfej nélkül felszerelt dudák a bolhalyuk nélküli típust képviselik. A múzeumokból mintegy 6-8 példány került elő. (Vélhetően a Napóleoni háborúk idején került ki az akkor még huszár-hangszerként is használt duda, a hadifoglyokkal együtt Franciaországba.) Ez a duda annyira idegen abban a környezetben, hogy a Kárpát-medencei eredet aligha lehet kétséges. A múzeumokból előkerült kontrasípos duda mai feltámasztói nem is nagyon tudták, hogy kell fogni a sípszárat, így éppen fordított tartással kezdték azt működtetni. Természetesen a kontrasípot így nem lehetett használni, ezért az bordósíp minőségűvé esett vissza, tartott hangot adva. Ma már megtanulták tőlünk, hogy mi a helyes tartás, és egyre jobban bele is lendülnek, kezdik a ritmuskíséretet is kapizsgálni. Persze hogy sajátjuknak érzik a hangszert, és foggal-körömmel ragaszkodnak hozzá. (Ezt az igyekezetet jól mutatja, hogy a néhány falunyi térségből származó féltucatnyi múzeumi példányról már eddig több kiadvány látott napvilágot, mint az egész Kárpát-medencében elterjedt magyar dudáról, aminek múzeumi és magánkézben lévő példányaikat százakban mérhetjük.)

Ennek ellenére nem az ő hagyományaikból ered a hangszer, amit az is bizonyít, hogy még a nevét sem ismerik. A gascognei duda *boha*, vagy *boha sac* nevét, jobb híján a baszk nyelvből próbálják levezetni, nem sok sikerrel. Nekünk azonban nem nehéz fölismerni ebben a *bolhazsák* nevet, ami a kiskutyák tréfás-fenyegető megszólítása. A kutyabőr pedig — sokak szerint — a legjobb dudának.

Saját értékeinket őriznünk kell, vigyáznunk kell rájuk, mert láthatjuk, hogy mindennek akad gazdája. Hagyjunk fel a szemérmeskedéssel, álljunk ki végre az igazunk mellett, amíg nem késő.

Mert előbb-utóbb nem az lesz a kérdés, mi az igazság, hanem az hogy, mi van róla leírva a legtöbb helyen.

